

Библиоотека

„дерета вам представља...“

Уредник издања

Зоран Богнар

Наслов оријинала

Владимир Аркађевић Чугунов

МЕЧТАТЕЉ

Copyright © Владимир Чугунов, 2008

Први пут објављено: НООФ „РОДНОЕ ПЕПЕЛИЩЕ“, 2008. год.

Copyright © овог издања *Дерета*, 2022

САЊАР

ВЛАДИМИР ЧУГУНОВ

Превод с руској
Душица Милановић Марика

Београд
2022
ДЕРЕТА • ЦЕНТАР АЛФА

„Веруј, не волиш ти, неискусни сањару.
О, кад би тебе, који тражиш патњу,
обузело страшно љубави лудило...“

А. С. Пушкин

ПРВИ ДЕО
ЉУБАВ

1.

Напокон ми је осамнаест, и већ сам одрастао!

А чини ми се да сам још недавно јурцао са дрвеним аутоматом по нашој шуми, играо се клиса, жмурке, јурке, „зачаравања“, шутирао лопту, гађао камењем поређане конзерве; безглаво сам јурцао по беспућу, бициклом правио осмице, и чак сам вежбао самбо, и то по књизи. Уместо цака за вежбање, на другој страни језера бацао сам на песак Митју, али када сам му ишчашао руку, мама ми је најстроже забранила да га водим са собом. А каква ми је то борба без цака за тренирање? Тим пре што је мама маштала да ће Митја постати познат као Робертино Лорети, и све слободно време је вежбала са њим или „Аве Марија“, или „Јамајка“! Кришом сам се подсмевао њиховом певању: „Јамајка, где су ми шорц и мајица?“ Митја је претио да ће ме тужити мами, али песница коју бих му гурнуо под нос, задржавала га је од тог издајничког корака.

Боже мој, шта све нисам радио млађем брату!

Али, хвала Богу, престао сам са тим, опаметио сам се.

Почео сам да се опамећујем када сам се при крају осмог разреда посветио читању, а нарочито када сам пре пола године кришом од родитеља почео да читам бакино Остромирово јеванђеље. Што се тиче Остромировог јеванђеља мало сам претерао јер бакино јеванђеље је у ствари било на старом,

црквенословенском језику, имало је огромне мрље од накапаног воска. Почео сам да читам само забаве ради, и најпре сам помислио да ће све до краја ићи тако: „Аврам роди Исака, Исак роди Јакова...“, и кад се заврше рађања, биће јасно како се све завршава, и радознало сам завирио да видим крај. Али, тамо је писало, да „ни у цео свет не би могле стати написане књиге“, и почео сам да читам све по реду...

Тада ме је посетио Бог...

Нисам Га, наравно, видео, али не могу да не верујем верујућој баки. Неверујући могу безочно да лажу, а верујуће за то вешају кукама за ребра, кувају у котловима са смолом, држе голе на љутом мразу и бацају у огромну јаму да их гризу црви. Кад сам то сазнао, разумео сам зашто верујући људи никада не лажу, и одлучио сам да и сам говорим истину.

Тако је и почело...

А почело је, као намерно, шеснаестог јула, на дан оциног имендана. Оца – то је отац из миља. Тако су родитеља звали браћа Аксакови, словенофили, по очевом мишљењу најбољи људи Русије. Он се у то време заносио њима, и научио ме тој речи необичној за пролетерско уво. Та (према мамином мишљењу) хировитост давно га је прошла, али мене није, и у свакој прилици намерно сам се обраћао оцу као пре, претварајући се да не примећујем како му се у очима појављује питање: „Хоћеш ли престати?“ или „Зар ти није досадило?“ Али, може ли освета да досади? То је била својеврсна освета за све неприлике из мог детињства. А добио сам поприлично у школи због тог „оца“! Не можеш сваком подсмешљивом буздовану објашњавати да су он и његови преци заостали, а не ја, и мој у сваком смислу напредни отац. Неко време су ме још изазивали за „оцу“, али сам се на време побринуо за повлачење ове неподобне речи из промета, и надимак није опстао.

Дакле...

И тога, и свих претходних дана, била је врућина. Због врућине смо пумпама црпли воду из језера за заливање башта. Вода у језеру, које је почињало од наше баште, била је као топло млеко. Супротна обала представљала је водоплавну ливаду и била је обрасла младом храстовом шумицом, над којом се уздизала висока обала Оке.

Отац је ујутру отишао на универзитет и вратио се око четири, доносећи прегршт цвећа и воће у мрежи из које су штрчали грлићи шампањца и коњака. У кући се све спрема-ло за свечану вечеру. Мама, посебно расположена и лепа тога дана, неколико пута је одговарала на моја питања збуњеним осмехом. Отац је био узбуђен и весео. Стојећи насред собе заглађивао је кошуљу на већ солидном стомачићу и правио наборе на леђима као што то раде војници, и понављао, као да не може да поверује:

– Четрдесет пет, а! Че-етрдесет пет! – Прилазио је високом огледалу у ходнику и пажљиво се загледао у свој одраз. – Не, ко ће га знати шта је то!

Мама је нашла за потребно да се умеша:

– Тебе то толико узнемирава?

– Још како! У четрдесет пет, као што изрека каже, жена поново процвета, а за мушкарце ништа слично није речено. А знаш ли зашто?

– Зашто?

– А шта ти мислиш?

– Откуд знам? Ти имаш две дипломе, ваљда ти све о свему знаш.

– Шта ту вреди образовање? Моја мама није образована, а без сумње о томе има своје мишљење. Или нисам у праву, мама, чујеш ли?

– Чујем, још нисам gluва, хвала Богу. – Бака је прекинула са радом, и пазећи да се не упрља, повукла надланицом

уназад ка потиљку мараму која јој је падала на очи, и беспоговорно изјавила:

– Почели су много да пију – ето шта ја мислим о томе.

– Разумели сте, Алексеју Витаљевичу? – Отац је намигнуо свом одразу, и са истом шаљивошћу, очигледно, без икакве зле примисли, чисто из забаве, наставио да пита: – Можда можеш да кажеш и из ког разлога пију?

– И то ћу да кажем. Бога су заборавили, ето зашто. И тако су пропили своју савест. Раније ни мушкарци ни жене нису узимали у уста ни вино ни дуван. А шта је сада настало? Идем ја, тако, на пијацу...

Не прихватајући такав тон бакиног наравоученија, мама ју је намерно прекинула, извештачено брижним гласом:

– Да ли да позовемо Лену да помогне, бојим се да нећемо успети све да спремимо, а можемо и да је позовемо са нама за сто о једном трошку?

Бака је одвратила не скривајући незадовољство:

– Не измишљај, скоро смо све завршили. Али за сто треба да је позовемо. Ионако је јадна увек сама.

– А шта ти мислиш? – погледао је отац у мене са лукавим осмехом.

– Зашто ја? – одазвао сам се што је могуће смиреније, јер ми је при помену сусеткиног имена срце прескочило. – Да није мени четрдесет и пет?

– Биће и теби. Чекај, брате, доћи ће и твој ред.

– Е-е, кад ће то бити... А и кад буде, нећу да кукам као неки.

– Види ти њега, као не-еки...!

Мама је питала када долазе Лапајеви. Отац је одговорио, не пропутивши прилику да буде тајанствен:

– И још понекога ће повести.

– Кога?

– Никад не би погодила.

– Кочњева?

– Како си погодила?

– Просто сам се сетила да Филип Петрович одавно није долазио.

– И Леонид Анрејевич се спремао – одвратио сам ја, и сетивши се да је јуче избила свађа између супружника Паниних, у чију суштину су ме упутиле Љуба и Вера, неприкладно сам додао: – А Олга Васиљевна на њега грми и баца муње...

Отац је значајно погледао маму и, алудирајући на нешто, накашљао се.

Мама га је искоса погледала.

– Зашто ме тако гледаш? – И почела да премешта тањире са места на место.

– Ја? Ништа.

Мама га је опет погледала и одмахнула руком.

– Ах, ти.

– Још и то! Чим ми је четрдесет и пет, ти одмах тако!

– Љо-оша!

Овде се отац као по команди окрену ка мени:

– Но, зашто стојимо? Што – питам ја – ленчаримо? Брзо горе!

– Како, зар нећемо постављати сто у башти?

– Као што видиш.

– Али зашто?

– На радију су најавили краткотрајну кишу.

– С невременом! Чуо сам, обећавају то већ другу недељу.

– Ко ме сам рекао?

Пожурио сам на мансарду. Није ни на мансарди било лоше, можда је чак било и боље него доле. Са првим мраком изнели бисмо на балкон сто, столице и седали, уживајући у заласку сунца или у томе како месечева светлост клизи сребрном стазом по површини језера, отимајући од мрака мол, чамац – једном речју, није било лоше, али није било оне тајанствености

која се стварала око ноћне ватре и коју сам волео више од свега.

Вече је било загушљиво, али колико год да сам гледао ка хоризонту, нисам приметио ни сен облачка нити наговештај кише коју су обећавали метеоролози.

Извадили смо из ормана специјално за свечане прилике направљену плочу за сто, ногаре, склопили сто, изнели горе столице и посуђе.

– Значи ти мислиш да Љуба и Вера лице једна на другу као две капи воде? – успут ме је питао отац.

– Кад сам то рекао?

– Зар ниси тако рекао? Свеједно.

– Баш су сличне, као небо и земља.

– А по мом мишљењу јесу, врло, све време их бркам.

– Разликовати их је просто као пасуљ. Покажи им прст, и која се насмеје, то је Љуба, Вера се уопште не смеје, зато што има, хи-хи, криве зубе.

– Ех, ти си, брате, на њих нешто љут.

Била је то је истина.

– Љут! Није то права реч. Можеш ли да замислиш шта су измислиле? Да ја намеравам да се оженим Јеленом Сергејевном!

– А ти сматраш да је Јелена Сергејевна прерасла године у којима се удаје? Кад смо код тога она нема још ни тридесет.

– Знам. Али ја – и она! Али то је такав апсурд, тата, како не схваташ? Ја – и она! А оне... Знаш шта су синоћ урадиле? Иду за мном и певају: „Млада удовица све је успела да преживи, сажалила се и узела ме да код ње живим.“ Што бих уопште ишао код њих!

– Још сутра ћеш отрчати.

– Ја?

– Ти.

– Да се кладимо?

– Нема шта да се кладимо. Још једном да се испод ћебета начиташ Жуковског и отрчаћеш као бела лала. Чудим се како ти досад није досадио.

А ја сам био зачуђен откуд је знао за Жуковског.

– Скоро да га више и не читам...

То је била истина. Јеванђеље је практично потиснуло све моје остале страсти. Само тај Жуковски је донекле остао.

Отац ме је снисходљиво погледао, хтео је нешто да каже, али у то време зачула се шкрипа кочница и ми смо пошли да дочекамо госте.

Жута „волга“ са шах-шаром на вратима стајала је испред наше капије. Први је из аутомобила изашао очев друг из књижевног удружења Анатолиј Борисович Лапајев, а за њим његова жена Варвара Андрејевна, поприлично симпатична, али претерано нашминкана дама. Била је десет година млађа од мужа, а изгледали су као вршњаци. Последњи је полако изашао Филип Петровић Кочњев, који је крајем двадесетих година написао сензационални роман *Девојчуре*. Филип Петровић је чувао као светињу писмо од Горког, и где год је могао махао је њиме, које му је овај написао још и пре *Девојчуре*, у коме се Горки похвално изразио о његовим првим радовима, што је Кочњеву отворило пут у пролетерску литературу. Судбина Филипа Петровића била је необична. Потекао је из сељачке средине. У првим годинама совјетске власти био је секретар комсомолске ћелије, завршио је радничко-сељачку сеоску школу „Рабкрин“, радио је као дописник из села, онда се пробио и постао познат. Након логора, где је био за време Стаљина, по дојави колеге писца, написао је приповест по очевом мишљењу још бољу од „Ивана Денисовича“ коју у време „хрушчовљевог одмрзавања“ није успео да објави, али се за разлику од Солжењицина, није усудио нити да је објави у иностранству нити као самиздат. И почео је, како је говорио отац, тегобни посао: трилогија *Громка ливада*, *Волишки наџиб*

и *Стејан из негођије*. Два тома су већ изашла, трећи је био у раду, а одломке из њега је повремено објављивала регионална *Правда*. Али роман је нешто лоше ишао, па се неколико година Филип Петровић бавио литературним удружењем, у коме се у студентским годинама отац упознао са Лапајевим.

Филип Петровић није био код нас шест година, и мислио сам да ме неће познати, али не само да ме је познао него ме је и питао за здравље.

– Како се осећате, млади човече?

– Одлично, Филипе Петровићу! – у истом тону сам рапортирао.

– Ти се чак сећаш како се зове овај старчић?

– Како да не! Покидао сам се од смеха над вашом књигом *Девојчуре!*

– Ево, то ти је суд потомака! Пишеш озбиљну ствар, а они се нама, старима, смеју... Но-но... – потапшао ме по плећима. – Сви смо некада били млади! Тако кажеш, живот кључа? Шта ћеш, тако и приличи младом човеку. Чиме се бавиш овде ако није тајна? Код младих је све тајна.

– Никаква тајна! По оцином савету – намерно сам се шагачио – живим као биљка.

– Ко те је саветовао?

– Оцо – код кога сте дошли на имендан.

– А-а... И како то да разумем? Прешао си на пашњак, шта ли?

– Скоро... Сунчам се, купам се, једем, спавам. Један и по пут сам био на пецању, два и по пута у лову. На пецању од досаде само што нисам умро. Седиш и, као Вањка, зуриш у пловак. А лов, и сами знате какав је сада. Не, нису те ствари за мене.

– По теби, боље је читати књиге?

– На крају крајева бар је занимљивије.

– Паметно. Како учење?

– Паузирам годину.

– Јасно.

Сви су отишли у кућу, а ја сам полетео Јелени Сегрејевној. Чувши за позив, она ме је збуњено погледала и питала, да ли је можда боље да не иде.

– Зашто?

– Тамо ће бити сви своји, а ко сам ја?

– Ви сте нам такође туђа. Спремајте се.

– Не знам још... некако је непријатно...

– Непријатно је спавати на плафону...

– ...зато што ћебе спада – прихватила је она – знам, то си ми рекао.

– Спремајте се, а ја ћу сачекати.

Рекла је да не треба да чекам, обући ће се и доћи сама.

2.

Када сам се попео на мансарду, међу писцима се одвијао жив разговор. Жене су још биле заузете у кухињи.

– Сва наша невоља је у томе – шеткајући се тамо-амо, са рукама иза леђа, говорио је Филип Петровић – што смо ми изгубили критеријуме вредновања и због тога заборавили како да разумемо живот. Повремено у очигледном не видимо смисао.

– Зависи од тога шта сматраш смислом – рекао је Лапајев, не одвајајући се од уобичајене занимације приликом посета нашој кући – разгледања нових повеза на полици са књигама која је заузимала цео зид мансарде. – Како се каже, блажен је онај који верује.

– И мени се чини – насмешио се отац. – Знаш, њихов идиотизам није ништа мањи од нашега.

– Зар је у томе ствар, Алексеј?

– А у чему је? Идиотизам, то је апотеоза руске државности! На Западу је он, на крају крајева, ипак ограничен законом, а код нас – до дан-данас је сам себи закон. И ви то знате ништа мање него ја.

– Знам, знам – поновио је. – Не говорим о томе. Имам у виду да наше цивилизације почивају на истом темељу. То се односи и на културу, посебно на књижевност. Позабавите се *Историјом руске књижевности* Степана Шевирјова. Постојао

је у прошлом веку такав професор на Петербуршком универзитету. У библиотеци постоји књига његових предавања. Потражите.

– Има тамо и *Вештице и вештичарење*, Сперанског.

– О чему је то?

– О прогону вештица. А иначе, баш о малопре поменутом темељу.

– Какве везе имају сад вештице?

– Извините, не могу да објасним у две речи.

– Добро, ти објасни у више.

– Може, али да се прво послужимо?

За то време на веранду се попела бака са гомилом тањира. За њом, носећи свако понешто, дошли су и остали. Отац је представио Јелену Сергејевну као нашу нову сусетку.

– Како то? А где је Андреј Степанович... – почео је Филип Петровић и сетио се:

– А, да, већ си рекао... Чекај, а његова бака, била је мало грбава, живела је с њим, шта је са њом?

– Кажу да је отишла код сестре, не знам где, а ови су купили њихову кућу...

„Баксузни“, како га је баба називала, муж Јелене Сергејевне погинуо је пре две године у граду Бодајбу, у рударској задрузи, на леденом прелазу, провалио се под лед и потонуо заједно са булдозером. Била је то лакомислена глава, а Јелена Сергејевна је, по сопственом признању, побегла за њега из Сусмана, одакле је била родом. Она је била „сахаларка“ – тип локалне лепотице који потиче од мешавине Јакута са Русима. Коса црна као смола, крупне очи, а у њима ватрени, цигански вртлог и необично привлачне, танане црте лица. Била је ниског раста, сада већ мало нижа од мене, али то нимало није умањивало њену привлачност. Не знам да ли су све „сахаларке“ биле такве, али Јелена Сергејевна је неоспорно била лепотица. Вероватно пословица „немој да се родиш леп него срећан“ није цабе

измишљена. Муж Јелене Сергејевне није ценио лепоту своје жене и бесрамно ју је varaо и лево и десно, о чему се једном у пијаном стању хвалио и преда мном, описујући детаље авантуре са таквим уживањем да нисам знао где да гледам. Јелену Сергејевну је, причао је, „привео“ уместо пса чувара и, очигледно љубоморан, злостављао ју је и вређао чак и пред људима. Покушавала је неколико пута да се разведе од њега, али он је говорио: „Убићу те“, и она, познајући још из Сусумана његову необуздану нарав, сигурно се тога бојала. „Да-а“ – уздисала је баба не једном, гледајући њихов однос. – „Не каже се узалуд – код лошег мужа и царица је сиротица“. Сви су је сажаљевали. И једном је, по бакином савету, мама позвала Јелену Сергејевну на прославу Нове године. Од тада сам често навраћао до ње, онако суседски, да попричамо о свему и свачему, али ми је убрзо то дружење постало животна потреба.

Последњи се на мансарду попео Леонид Андрејевич. Није био бучан и весео као обично, чак је дошао и без гитаре. Досетивши се да му гитару није дала љубоморна Олга Васиљевна (била је са мамом у супарничком односу), отац је представио Филипу Петровичу свог друга из детињства, не пропустивши да примети да је и он „тражио злато“. Филип Петрович је био радознао:

– Ако не грешим, ви сте онај Панин, лауреат свих конкурса?

– Баш тај, Филипе Петровичу, баш он – уздахнуо је, са жаљењем, али не без задовољства Леонид Андрејевич, јер иако је то златно доба већ прошло, његови успеси се још помињу.

– Слушао сам вас на радију. „Славуј мој, славујчић...“ и још понешто. Учинићете старцу задовољство?

– Само ако будем имао клавирску пратњу.

Леонид Андрејевич се тражећи подршку окренуо ка мами која га је понекад пратила.

– Шта, одмах? – одвратила је мама.

– Но, разуме се, мало касније! – преузео је отац иницијативу. – За то ћемо морати да се преместимо доле. Узгред, предлажем да чујемо и нашег млађег сина. Други Робертино Лорети, кажем вам! А сада, молим вас, сви за сто, за сто... Ма-ама! – приметио је како је бака кришом прекрстила сто, одмахнуо је главом и почео да сипа неке шампањац, а неке коњак.

– Коњачић, молим, поштедите ме шампањца. Срце... – Филип Петровић је ставио руку на груди. – А где је тај ваш... Робертино Лорети?

Отац је упитно погледао мајку.

– Његов друг је добио неку нову игру и још јутрос је одјурио. Да одеш по њега, Никита?

Пошао сам, но Филип Петровић ме зауставио:

– Зашто? Не треба. Нека се забавља. Не ваља кад те присиљавају. Ако буде певао – певаће, ако не – ништа... – И дрхтавом руком је подигао чашу. – За слављеника?

Попили смо. Мени су први пут сипали шампањац, имао сам већ довољно година, и попио сам га наискап. За минут, у глави ми се замутило, а груди су ми се испуниле храброшћу.

– Једи, хајде, једи, узми – шапнула ми је Јелена Сергејевна.

Погледао сам је и осетио такво усхићење, да сам пожелео да је пољубим.

Очигледно се досетила и неприметно, али поприлично јако ме ћушнула лактом у бок. Тихо ме питала, истовремено ме увлачећи у поноћни вртлог циганских очију:

– Јеси ли нормалан? Хајде једи! Презалогаци!

Али ја нисам био пијан, него срећан! И тог часа сам их све волео! И не мање него што ми се љубило, прохтело ми се да се укључим у разговор одраслих. Већ сам толико знао, толико разумео... Што је најважније, спознао сам да једино ја од свих њих то увиђам и разумем. И као непризнати таленат, чекао сам свој звездани тренутак.

– И како је мајчица Сибирија? Како посао? – питао је, између осталог, Леонида Андрејевича Филип Петрович.

– Сибирија је увек Сибирија. Увек иста колико се сећам. Брежуљци, тајга, ноћно небо... А тек Јакути! Молим пажњу! Отац хвали ћерку: „Мој церка лепопота, нос, не ма, са-сасвим, једно лице, полубити места мно-ого!“ – и сачекавши да се смех утиша (кикотао сам се дуже и гласније од свих), продужио је: – А што се тиче посла... Ако ћемо искрено, то је бесмислен посао. Има их који су и по десет година у задрузи, а немају ни пребијене паре.

– Тако је лоша зарада?

– Зашто то мислите? Зарада је добра. Али сезонац остаје сезонац. Пре сезоне је бивши, а после сезоне будући интелегентни човек. Не стигне да се извуче из тајге и зачас се претвори у праву стоку... Не желим тога да се сећам. И ни за шта више не би отишао тамо!

– Да је тако, како би саградио такав дворац? – одвратио је отац.

– Ма нек изгори тај дворац – џаба га било!

– Ма није ваљда!

– Кажем ти истину!

– Гледам вас – редом погледавши другове из детињства који су се препирали, променио је тему Филип Петрович. – Алексеј, Анатолиј, чујете ли? Гледам вас, кажем, и сећам се како сте долазили код мене у књижевно друштво. Теби, да кажемо право, Алексеј, писање није лоше ишло и ти си га џабе баталио, улудо. Једне твоје приче се стално присећам... Нешто тако буњиновско, нешто слично „Митиној љубави“... И исто се тако тужно завршава. Али није ствар у томе. Тамо си све приказао живо и верно. Атмосфера тих година... Ненаметљиво, без дидактике и надуване многозначности данашњих мађионичара. Анатолиј је лошије почињао, али он је упоран, и гледај, већ трећу књигу објављује.

Владимир Чугунов
САЊАР

За издавача
Дијана Дерета
Мила Милосављевић

Лектура и коректура
Катарина Пиштељић

Ликовно-графичка опрема
Марина Славковић

Прво ДЕРЕТИНО издање

ISBN 978-86-6457-460-0

Тираж
1000 примерака

Београд, 2022.

Издавачи **ДЕРЕТА доо**, Владимира Роловића 94а, 11030 Београд
тел./факс: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**
ЦЕНТАР АЛФА, Нехруова 48, 11070 Нови Београд

Штампа **ДЕРЕТА доо**, Владимира Роловића 94а, 11030 Београд

КЊИЖАРА ДЕРЕТА, Кнез Михаилова 46, Београд, тел.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.161.1-31

ЧУГУНОВ, Владимир Аркађевић, 1954–

Сањар / Владимир Чугунов ; превод с руског Душица Милановић Марика.
– 1. Дертино изд. – Београд : Дерета : Центар Алфа, 2022 (Београд : Дерета). –
259 стр. ; 21 см. – (Библиотека Дерета вам представља ---)

Превод дела: Мечтатељ / Владимир Аркађевић Чугунов. – Тираж 1.000.

ISBN 978-86-6457-460-0 (Дерета)

COBISS.SR-ID 75109129